

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИДА КАСБ-ХУНАР ТАНЛАШГА ҚИЗИҚИШНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ АҲАМИЯТИ

Санакулов Х.Р¹., Бозороба Л².

¹Тошкент амалий фанлар унверситети профессори п.ф.н.

²Низомий номидаги ЎЗМПУ магистранти

Аннотация: Мақолада бошланғич синф ўқитувчиси ўқувчиларнинг касб-хунарга бўлган қизиқиши ва мойилликларини янада ривожлантириш мақсадида ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришда мактаб маҳмурияти билан биргаликда ноанъанавий саёҳат дарсларини ташкил этиб ўқувчиларни ҳар хил корхона, ташкилот фаолияти, йўналиши ва ҳаёти билан таништир орқали касб- хунарга қизиқтириш масаласида тавсиялар берилган.

Калит сўзлар: Ўқувчилар, касб-хунаран танлаш, шакллантириш, таълим муассаси, ёш авлод, меҳнат, билим ва кўникма.

Бугунги кунда ёш авлодни ҳаётга, меҳнатга тайёрлаш ғоят муҳим вазифадир. Шу боисдан ёшларнинг касб танлаш муаммоси умумий ўрта таҳлим бошланғич синфларида катта ўрин тутди. “Менинг орзуим”, “Ким бўлсам экан”, “Мен севган касб”, “Касбим фахрим” деган мавзулар ҳар бир йигит ва қиз учун асосий муаммолардан биридир. Ўқувчиларнинг ўқишга бўлган чакқонлигини қондирувчи биринчи зиё -чашма бу мактабдир. Таълим жараёнида ўқувчиларда касблар турларини мустақил ҳолда билиш (Инсон табияти, инсон техника, инсон бадий тимсол, инсон белгилар тизими), танлаётган касбнинг талабларини ўз шахсий сифатлари билан қиёслаш олиш, ўз мойиллиги қобилияти, саломатлиги танланаётган касбга мувофиқлигини, тўғри баҳолаш кўникмалари шаклланиши лозим. Ушбу вазифанинг касб танлашга йўллашдаги вазифаси – ҳар бир ўқувчини, унинг касбга ва билимга қизиқишларини, мойиллик, эҳтиёжлари, атроф-муҳитни, оилавий аҳолини яхши ва ҳар томонлама ўрганишдан иборат бўлиши керак. Бу мақсад ва вазифаларидан келиб чиқиб ўқитувчи:

- ўқувчиларга “касб” тушунчасининг маъносини ёритиб бериш, уларни касбларнинг классификациялари билан таништириш;
- ўқувчилар “касбий қизиқиш”, “майллик” тушунчалари билан таништириш;
- ўқувчиларни касб танлашга асосан ўқув ва ижтимоий – меҳнат уюшмасига нисбатан онгли ёндошишга эришиш;
- ўқувчиларга касб танлашда ўз саломатлигини ҳисобга олиш зарурлигини тушунтириш;
- ўқувчиларга “Касбий лаёқат” тушунчасининг моҳиятини очиб бериш, касб танлашга мулоҳаза билан ёндошишни шакллантириш;
- қобилиятларни касб танлашдаги аҳамиятини тушунтириш, умумий ва алоҳида қобилиятлар ҳақида тасаввур ҳосил қилиш;
- ҳар бир ўқувчига танланган касбини эгаллаши учун амалий ёрдам кўрсатиши, унда ижтимоий – меҳнат уюшмасига ижодий ёндошишни ривожлантириш.

Бугунги кунда бизга қўйилаётган талаб илк пойдеворга касб танлашга йўллаш, касб-хунарга йўналтириш ўқувчиларнинг ижтимоий -меҳнат уюшмаси ишларига кўп жихатдан боғлиқ бўлиши.

Умумий ўрта таҳлим мактаблари бошланғич синфларида касб танлашга йўллаш ва меҳнат таҳлимидан дарс берадиган ўқитувчилар юқори натижаларга, дарс самарадорлигини эришиши учун албатта қўйидагиларга эҳтиборни қаратиш керак.

- замонавий илмий- техникавий тараққиётнинг ва маҳнавият-моддий қадриятларнинг моҳияти чуқур тушуна билиш;
- педагогик технологияни ва инноватция асл моҳияти ва услубларини тушуна – қўллаш билиши;
- ўқувчиларни мустақил касб хунаран ўрганишга, эркин касб танлашга шароит яратиш;

- педагогик технологиялардан фойдаланар экан, ўзи ҳам янги яратувчи янги хилма-хил (“Касб дарси”, “Ақлий ҳужум”, “Зинама-зина”) услубларни ўйлаб топиши, амалда қўллаши;
- анҳанавий дарслар орқали ўқитувчиларнинг яқка тартибда (индивидуал) ишлашга эришиш;
- тест топшириқларни ўқувчи фаолияти даражаларига мос ҳолда тузиш бўйича кўникмаларга эга бўлиши шарт.

Ўқитувчи услубчиларимиз учун бугунги кун талаби мана шулардан иборат.

Ҳозирда ўқувчиларни касб танлашга йўллашда педагогик-психологик ва умумтехник ва касб таҳлими мутахассислари олиб бораётган ишлар салмоқли ўринга эга. Дарҳақиқат, ўқувчи ёшларнинг касбий билимларини ва кўникмаларини шакллантириш, уларга тўғри йўналиш бериш касб ҳунарга йўналтирувчи мутахассислар, педагог-психолог томонидан бошқарилиб келинмоқда. Қўйида педагогик-психологик ва умукасбий тайёргарлигига тўхталиб ўтмоқчимиз. Жумладан:

Биринчидан- ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтирувчи ва педагог-психологларни ҳамда умумтехник ва касбий таҳлим мутахассисларни малакасини ва савиясини ошириб борсак, уларга қайта тайёрлов ўқув курси ва семенарлар ташкил қилиб амалий ёрдам бериб, уларнинг моддий эҳтиёжларини қондирилиши;

Иккинчидан- ўқувчиларни касб-ҳунарга қизиқишларини, мойилликларини кучайтириш мақсадида ҳар хил касб ҳунар наваторлари билан давра суҳбатлари, бахс-мунозаралар, ҳунармандлар майдонига саёҳатдан фойдаланганда ҳам маҳорат билан фойдаланиши;

Учинчидан- ўқувчиларни касб - ҳунарга йўналтиришда маҳалла ва ота-оналарнинг роли жуда каттадир. Бунинг учун синф раҳбарлари билан ота-оналар ҳамкорликда ҳар ойда бир марта “Касбий маслаҳатлар куни”ни ташкил этиб, улар билан турли касб-ҳунарларга тайёрлашда муаммо ва ечимлар давра суҳбатларини ўтказиш.

Тўртинчидан – бир неча йиллар давомида ҳалол меҳнат билан элга танилган халқ ҳунармандлари ва меҳнат фахрийлари билан “Меҳнат, меҳнатнинг таги роҳат”, “Меҳнат-бахт келтирувчи омил”, “Касб-у камол хусн-у жамол” каби мавзуларда учрашувларни ташкил этиш.

Бошланғич синфларда касб-ҳунар тушунчаларини шакллантириш ишларини ташкил этиш мактабнинг амалиётчи психологик фаолият билан боғланган ҳолда ташкил этилиши лозим. Мактаб амалиётчи психологик методика, сўровнома ва қўлланмаларни ўтказиш асосида уларнинг нималарга қизиқиш, нималарга мойиллиги ва нималарга лаёқати борлигини аниқлайди ва ўқувчининг «Ташхис харитаси»га ёзиб қўяди.

Бошланғич синф ўқитувчиси ўқувчиларнинг «Ташхис харитаси»даги мавжуд ёзувлар билан танишганидан сўнг аниқланган қизиқиш, мойиллик ва лоқайдлар асосида уларни касб ва ҳунар ҳақида тушунчаларни шакллантириш, касб ва ҳунарлар ҳақида маълумот бериш ва мазкур касб ва ҳунарларнинг таснифлари билан таништириш, бу касб ва ҳунарни қаерларда эгаллаш мумкинлиги ва бошқа маълумотлар билан таништиради.

Бу ишлар индивидуал равишда ёки қизиқиши мойиллиги ва лаёқатлари муштарак бўлган ўқувчилар гуруҳи билан ўтказилиши мумкин. Юқорида айтилган маълумотлар билан танишгандан сўнг ўқувчининг қалбида ўз тасаввуридаги касблардан бирига нисбатан илиқлик, мойиллик кейинчалик ва қизиқиш пайдо бўлади. Бу қизиқиш вақтлар ўтган сайин ўқувчи улғайган сайин аниқлашиб, ниҳоят реалликка яҳни, унинг қалбига ёққан касбини ўқувчи томонидан танланишига олиб келади.

Юқорида айтиб ўтилган тадбирлар ўқувчининг аниқ бир касбини танлашини тахминлашда тўлиқ қафолат бўла олмайди. Ўқувчи шу касбини ўз кўзи билан кўриши, унинг иш шароитлари билан танишиши, шу касб эгалари билан учрашиши каби бошқа тадбирларда иштирок этиши лозим бўлади.

Бошланғич синф ўқитувчиси ўқувчиларининг касбга бўлган қизиқиши ва мойилликларини янада ривожлантириш мақсадида ҳудуддаги мавжуд бўлган корхона, ташкилот ва муассасаларга ривожлантирувчи экскурсиялар уюштириш мақсадга мувофиқ бўлади.

Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтиришда мактаб, касб-хунар коллежлари, маҳалла фуқаролари йиғинларининг ўзаро ҳамжихатлиги жуда катта аҳамият касб этади. Бошланғич синф ўқитувчиси мактаб маҳмурияти билан биргаликда но анъанавий саёҳат дарсларини ташкил этиб ўқувчиларни ҳар хил соҳада коллеж, корхона, фаолияти, йўналиши ва ҳаёти билан таништириши, у ерда илғор ишчилар билан ҳар-хил мавзуларда учрашувлар ўтказишлари лозим.

Бошланғич синф ўқитувчиси психолог ва фан ўқитувчилари ўзвий мулоқотда иш олиб боришлари талабга мувофиқдир. Масалан: меҳнат таълими дарсида ўқувчи ўзи қизиқадиган ёки лаёқати бор касбини тўла намоён эта олади, ҳамда у дарс давомида «Дурадгорлик», «Пазандачилик ва ошпазлик», «Тикувчилик ва бичувчи» шунингдек, математика дарсидан ҳисобчи, она тили ва одобнома дарсида «тарбиячи-муаллим педагог» касбига мойиллиги борлигини кўрамиз. Айни вақтда шу дарс муаллими синф раҳбари ўқувчига касб маданияти билан бирга ташхис бериб бориши керак.

Мактаб ота-оналар йиғилиши касб-хунар ходимлар билан биргаликда олиб боришлари мақсадга мувофиқ. Чунки, ўқувчи ота-онаси ҳамкорлигида касблар ҳақида ахборот олади ва уни танлаш имкониятига эга бўлади. Оиладаги ўзаро ҳамкорлик тўла ҳолда касбни танлаш имкониятини яратиб берсагина шунда ўқувчида касб-хунарга мойиллиги пайдо бўлади.

Ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ўзвийлиги мамлакатимиздаги янги таҳлим тизимини ислоҳ этишда ўз самарасини беради. Шу билан бирга биз келажак авлодни ҳаётда ўз ўрнини топишга, ватанамизнинг равнақини янада оширишга ҳисса қўшган бўламиз.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ш.Ишметова “Работотехника ва СТЕАМ таълими” ўқув-услубий қўлланма, Тошкент 2018 й.
2. Ш.Қудратова "Бошланғич таълимда СТЕАМ" дарслик. Тошкент 2024 й.
3. Санакулов Х. Лутфетдинова Р, Якубова “Технология ва уни ўқитиш методикаси” ўқув қўлланма ТДПУ, 2021 й.
4. Санакулов Х. Технология 2 синф: машқ дафтари/-Тошкент: Республика таълим маркази, 2021-72 б
5. [хтtps://www.тинкерсад.com/](https://www.тинкерсад.com/)6. [хтtps://www.лего.com/](https://www.лего.com/)
7. [хтtps://www.ардуино.cc/](https://www.ардуино.cc/)

SIGNIFICANCE OF THE ROLE OF STUDYING THE ENGLISH LANGUAGE IN THE LIFE AND PROFESSION OF MODERN YOUTH

Makhmudov Muzaffar Mamirovich

Senior Lecturer at University of Tashkent for Applied Sciences

e-mail: mahmudov.muzaffar@yahoo.com

Annotation. In the current social situation, the study of the English language in the Republic of Uzbekistan is acquiring a new role. On the one hand, this is associated with the need to maintain international ties and participate in international projects. On the other hand, it is becoming an important tool for understanding cultural differences and facilitating the exchange of experience across various fields. This article examines how the role of learning English in the Republic of Uzbekistan is changing and what benefits this may bring to the country. The English language firmly occupies a leading position among foreign languages studied worldwide. In Uzbekistan, the study of the English language also plays an important role, especially in light of the current scientific and professional environment.

Key words: survey, English language, youth, professional competence, communicative competence.

INTRODUCTION

The role of the English language in modern life is invaluable. Foreign languages are in demand in many countries around the world, and Uzbekistan is no exception. English is considered the most widely used language: more than four hundred million people regard it as their native language, and nearly six hundred million people use it for communication and work. Knowledge and proficiency in English enable people to communicate freely with foreign friends, teachers, and colleagues, undertake international internships, and find interesting and well-paid jobs; to use language skills while traveling and on tourist trips; to watch films and read books without translation; and to listen to music in the original language. In November 2025, a survey was conducted by the author in the city of Kokand with the aim of identifying the role of learning the English language in the lives and professional activities of young people.

PROBLEM STATEMENT

The present study is based on the current regulatory and legal documents governing the development of the foreign language education system, including state educational standards of higher education, concepts for the development of language education, and programs for modernizing specialist training in the context of globalization. In accordance with these documents, proficiency in the English language is regarded as a key component of the professional and academic competence of a modern specialist.

In this regard, the study aims to determine the role of learning English in the contemporary social, educational, and professional environment, as well as to identify young people's attitudes toward English as a means of intercultural communication and professional self-realization. In addition, the research seeks to reveal the main motives and practical goals of learning English among young people and to identify the problems that hinder its effective acquisition. Addressing these objectives will make it possible to clarify the significance of the English language in modern conditions and to outline promising directions for improving the language training of learners.

RESEARCH METHODOLOGY

The survey involved young people aged 18-24 (56.7%). One third of the respondents were aged 25-34 (33.3%), and 10% were aged 35-44 (figure 2). The majority of respondents from Kokand were women (93.3%), while only 6.7% were men (figure 1). All respondents had studied foreign languages at school.

Statistical data indicate that a significant majority of respondents (93.3%) studied English in an educational institution, while the remaining 6.7% studied other languages. Most respondents began learning English during their school years (83.3%). A smaller proportion studied English in group courses (6.7%), in secondary vocational institutions (3.3%), with a private tutor (3.3%), or independently (3.3%).

Figure 1. Gender Distribution of Respondents

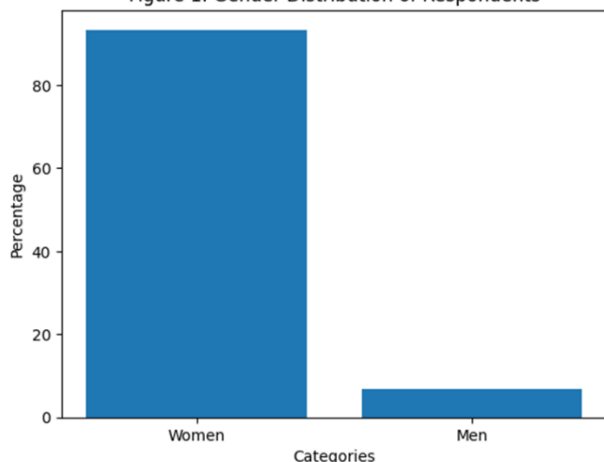
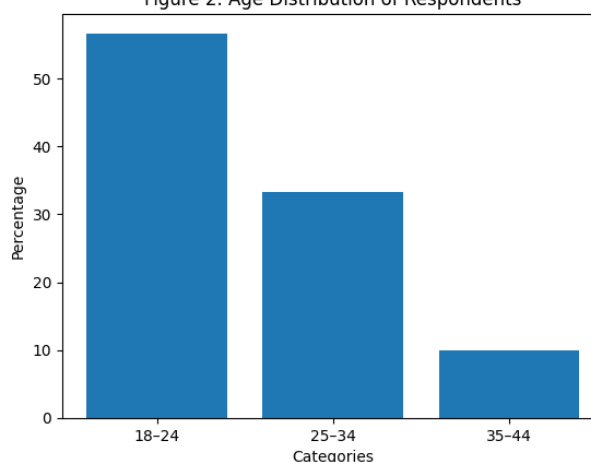

Figure 2. Age Distribution of Respondents

Statistics show that a significant majority of the respondents, namely 93.3%, studied English in some kind of educational institution. The remaining 6.7% studied other languages. A large proportion of the respondents began studying English during their school years (83.3%). 6.7% studied it in group courses, 3.3% in secondary specialized educational institutions, about 3.3% with a private tutor, and 3.3% began studying English independently.

THE MAIN RESULTS OF THE STUDY ARE AS FOLLOWS

About 40% of respondents currently assess their English proficiency as "beginner level," 26.7% as "closer to intermediate," and 20% report having "intermediate knowledge." Only 10% consider their level "above average," and 3.3% rate it as a high or "advanced level." The majority of young people (80%) expressed a desire to improve their knowledge, while the remaining 20% responded negatively.

It should be noted that the majority of respondents have acquaintances who speak English fluently, namely 76.7%. Slightly more than half of the respondents (56.7%) have had to use English in their daily lives, while 43.3% have not had such experience.

The youth of Kokand believe that language proficiency affects career growth, as indicated by 93.3% of respondents. Moreover, 66.7% have connected or wish to connect themselves with a profession related to the English language. The remaining 33.3% responded negatively, indicating their lack of interest in applying their English skills exclusively in a professional context. Additionally, 70% of respondents regularly communicate with English speakers via internet chats, while 30% reported that they do not.

In examining opinions regarding people's desire to improve their English proficiency to the level of fluent communication, a significant majority (86.7%) expressed such a desire, while the remaining 13.3% showed little interest in this goal.

When identifying young people's preferences regarding the form of English language instruction, the responses were divided into almost four equal groups, with a slight difference between them. Thirty percent of respondents – the largest group – preferred traditional face-to-face language

instruction; 26.7% favored face-to-face classes held on weekends; 23.3% preferred to study English independently; and 20% found blended (part-time) learning to be the most appealing option.

It should be noted that in Kokand there are opportunities to take English language courses in various formats and with different durations, including short-term courses and internships, as well as to obtain higher education in a chosen field or specialization.

The survey revealed that the majority of respondents (70%) would prefer to study English with a native-speaking instructor. The remaining 30% would rather study with a teacher who speaks their native language but is fluent in English. Furthermore, 73.3% of respondents consider learning English to be definitely important at present; 20% answered “rather yes than no,” while 6.7% found it difficult to respond to this question.

The author’s study showed that the majority of respondents expressed a desire to learn English primarily through a system based on “live communication” (80%), which is considered the most effective approach in foreign language learning. About 40% of respondents were interested in a “reading-writing” learning system, 30% indicated a need for “video lessons” and webinars, 13.3% preferred “audio lessons,” and 20% of the respondents expressed interest in all of the above-mentioned options.

Next, let us consider the purposes for which young people would like to apply their knowledge of the English language. The majority of respondents – namely, 70% of young people from Kokand – would like to use their English skills for travel and tourist trips, as well as for communication with foreigners. A total of 63.3% indicated self-development as their main goal, which is undoubtedly an important motivating factor in language learning. Slightly more than half of the respondents (56.7%) would like to use their language skills for educational and entertainment purposes, such as watching films, reading books, and listening to music.

Furthermore, 36% of respondents would like to apply their English skills in their professional activities: they seek to find foreign business partners, communicate with international specialists in their field, and consider opportunities for career growth, internships, and business trips to English-speaking countries. Another 23.3% would use their English knowledge for everyday purposes, such as translating instructions, labels, and similar materials. The same proportion of respondents (23.3%) would like to use English abroad outside of work and tourism. Additionally, 20% of young people expressed a desire to apply their English skills in education, while 16.7% chose personal purposes, including making acquaintances with foreigners and starting a family abroad. At the same time, 26.7% of respondents indicated that they would like to apply their knowledge of English in all of the above-mentioned areas.

CONCLUSION AND FINDINGS

Thus, the study conducted by the authors showed that modern youth strive to learn the English language, as they understand that these skills are necessary both for everyday life and for career development. The survey revealed that for the majority of respondents, learning English began in childhood (mainly at school); however, the acquired knowledge and skills are insufficient for fluent communication in English. Respondents seek to compensate for these gaps through further education and self-study, as they are aware of the importance of learning and having a good command of a foreign language.

Young people aim to acquire live communication skills both through various language courses and through opportunities to communicate with native English speakers. The main goals of learning English include communication with foreigners during tourist trips and travel, interaction with foreign colleagues at work, improvement of self-education, as well as watching films and reading books in English in the original language.

REFERENCES

1. Bezdenzhnykh, N. N., Dyudyakova, S. V., & Zaitseva, S. S. (2016). Role-playing games as a means of mastering a foreign language. *Problems of Modern Pedagogical Education*, No. 52-7, pp. 60-67.

2. Bulganina, S. V., & Lebedeva, T. E. (2016). Selection of key advantages of language centers based on studies of consumer preferences. *International Journal of Applied and Fundamental Research*, No. 10-3, pp. 453-457.
3. Dyudyakova, S. V., Bulganina, S. V., Mukhina, E. S., Sarygina, M. E., & Solodova, P. A. (2019). Study of interest in English language tutoring services. *Innovative Economy: Prospects for Development and Improvement*, No. 5 (39), pp. 45-50.
4. Lebedeva, T. E. (2008). *Marketing Research. Teaching and methodological manual*. Responsible editor O. V. Katkova. Nizhny Novgorod.
5. Shobonova, L. Yu., & Tsvetkova, S. E. (2016). Diagnostics of self-development of the metaprofessional competence of a foreign language teacher. *Problems of Modern Pedagogical Education. Series: Pedagogy and Psychology. Collection of articles*. Yalta: RIO GPA, Issue 52, Part 3, pp. 256-265.
6. Shobonova, L. Yu., & Tsvetkova, S. E. (2011). The essence of metaprofessional competence of a foreign language teacher in a non-linguistic university. *Siberian Pedagogical Journal*, No. 3, pp. 108-115.
7. Smolovik, O. V., & Shobonova, L. Yu. (2018). Comparative analysis of students' learning motivation. *Problems of Modern Pedagogical Education*, No. 61 (3), collection of scientific papers. Yalta.